

Türk Müziği, Haziran 2026
6(2), 127-135, e-ISSN: 2822-3195
turkmuzigidergisi.com

Genç Bilge yayıncılık
gencbilgeyayincilik.com
© 2026

Araştırma Makalesi

Azerbaycan'da kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müzik: Bir durum çalışması[1]

Aydan Babayeva[2]

Azerbaycan Milli Konservatuvarı, Bakü, Azerbaycan

Makale Bilgisi

Geliş: 13 Ocak 2025
Kabul: 7 Şubat 2026
Online Yayın: 30 Haziran 2026

Anahtar Kelimeler
Azerbaycan düğün müzikleri
Dini müzik
Dini nikâh törenleri
Tören müziği
Kadın müzik pratikleri

2822-3195 / © 2026 TM
Genç Bilge Yayıncılık tarafından yayınlanmakta olup, açık erişim, CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Öz

Azerbaycan'da son zamanlarda düğünlerin geleneksel yapısı içerisinde kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinin yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Ancak bu dini nikah törenlerindeki müziğin rolü ve işlevleri üzerine yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, Azerbaycan'da kadınlar tarafından gerçekleştirilen dini nikâh törenlerinde müziğin kullanım biçimlerini ve ritüel içerisindeki işlevlerini incelemektir. Araştırma, durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın veri kaynağını Bakü'nün Ahmedli yerleşiminde yaşayan ve dini nikâh törenlerini organize eden Güler Hasanova ile yapılan görüşmeler ile törenlerde icra edilen müzik örnekleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, kadın dini nikâh törenlerinde müziğin ritüelin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. Törenlerde özellikle ilahi, kaside ve zikir temelli dini müziklerin icra edildiği ve bu müziklerin törenin manevi atmosferini güçlendirdiği görülmüştür. İncelenen müzik örneklerinde Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Fatma Zehra gibi kutsal şahsiyetlere yönelik kasidelerin öne çıktığı belirlenmiştir. Ayrıca bazı törenlerde geleneksel dini müzik repertuvarının yanı sıra modern enstrümanların da kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, Azerbaycan'da kadınların düzenlediği dini nikâh törenlerinin müzik aracılığıyla hem ritüelin manevi boyutunu güçlendirdiğini hem de kadınların dini ve kültürel pratiklerdeki rollerinin görünürlüğünü artırdığını göstermektedir. Bu çalışma, Azerbaycan'daki dini tören müziklerinin güncel dönüşümünü ortaya koyması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır.

Makaleye atıf için

Babayeva, A. (2026). Azerbaycan'da kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müzik: Bir durum çalışması. *Türk Müziği, 6*(2), 127-135. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.21056667

Giriş

Azerbaycan düğün törenleri, köklü halk geleneklerine dayanan önemli toplumsal ritüellerden biridir. Bu törenler yalnızca iki ailenin birleşmesini ifade eden bir etkinlik olmayıp çoğu zaman tüm köy halkının katıldığı geniş kapsamlı sosyal kutlamalar niteliği taşımaktadır. Ayrıca Azerbaycan düğün geleneklerinin izlerine Türk kültürünün önemli epik eserlerinden biri olan Kitab-ı Dede Korkut'ta da rastlanması, bu ritüellerin tarihsel ve kültürel köklerinin oldukça eski dönemlere uzandığını göstermektedir (Kuliyeva, 2005). Azerbaycan'da düğün müzikleri, müzik folklorunun kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Düğün törenlerinde icra edilen halk şarkıları, danslar ve ritüel müzikleri yalnızca eğlence işlevi taşımamakta, aynı zamanda toplumsal hafızanın ve kültürel geleneklerin korunmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Mammadova, Azerbaycan

[1] Bu çalışmanın bir kısmı 4. Uluslararası Rast Müzik Kongresi'nde (30 Kasım-1 Aralık, 2024, Antalya, Türkiye) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

[2] Doktora öğrencisi, Azerbaycan Milli Konservatuvarı, Müzik Teorisi Bölümü, Bakü Azerbaycan. Niyazi Adını Taşıyan Şuşa Şehri Çocuk Sanat Okulu, Bakü, Azerbaycan. E-posta: aydanbabayeva@gmail.com

kültürünün önemli merkezlerinden biri olan Nahçıvan yöresine ilişkin incelemesinde düğün ritüellerinin aşamalarını, bu törenlerde icra edilen müzik türlerini ve bunların folklorik özelliklerini ortaya koyarak literatüre önemli katkılar sunmuştur (Mammadova, 2022). Azerbaycan düğün törenleri çok aşamalı bir ritüel yapısına sahiptir ve belirli geleneksel uygulamalar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Seyidova, 2005). Geleneksel düğün süreci genellikle "Qız görmə" (kız görme) ve "Qız bəyənmə" (kızın beğenilmesi) aşamalarıyla başlamaktadır. Bu aşamayı "Elçilik" (kız isteme / görücülük) geleneği takip etmekte, ardından "Nişan / Adax" (nişan töreni) ile evlilik süreci resmiyet kazanmaktadır. Nişan sonrası dönemde gelin için "Cehiz" (çeyiz hazırlığı) yapılmakta ve düğünden önce "Kəbin kəsmək" (dini nikâh) gerçekleştirilmektedir. Düğün sürecinin önemli aşamalarından biri olan "Xınayaxdı" (kına gecesi) ise müzik, dans ve çeşitli folklorik performansların yer aldığı törenlerden biridir. Bu aşamaların ardından gerçekleştirilen "Toy" (düğün) ve sonrasında yapılan "Uzə çıxdı" (düğün sonrası ziyaret töreni) ile düğün ritüelleri tamamlanmaktadır (Azerbaijani wedding traditions, 2025).

Elçilik" (kız isteme / görücülük) | Nişan / Adax" (nişan töreni) | Nişan / Adax" (nişan töreni)

Foto 1. Azerbaycan düğün aşamalarından bazıları (Azerbaijani wedding traditions, 2025)

Azerbaycan düğün geleneklerinde müzik ve sözlü kültür unsurları da önemli bir yer tutmaktadır (Karagicheva, 1992). Özellikle âşıkların yer aldığı düğün törenlerinde saz eşliğinde icra edilen türküler, destan anlatıları ve atışmalar hem eğlence hem de toplumsal iletişim işlevi görmektedir. Bu performanslar düğün ritüellerinin önemli bir parçası olarak kabul edilmekte ve törenlerin kültürel ve müzikal boyutunu güçlendirmektedir (Kafkasyalı, 2009). Azerbaycan düğün törenleri yalnızca iki bireyin evliliğini ifade eden sosyal bir olay değildir; aynı zamanda toplumun kültürel değerlerini, dini dünya görüşünü ve estetik anlayışını yansıtan karmaşık bir ritüeller bütünüdür. Bu törenler aracılığıyla toplumsal ilişkiler düzenlenmekte, aile yapısı güçlendirilmekte ve ulusal kimliğin temel unsurları kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Dolayısıyla düğün ritüelleri, Azerbaycan toplumunun kolektif hafızasını ve manevi dünyasını koruyan önemli kültürel taşıyıcılar olarak değerlendirilmektedir (Nuruzade, 2025). Türkiye ve İran Azerbaycan bölgesinde gerçekleştirilen evlenme ve düğün ritüellerine yönelik yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, her iki kültürde evlilik sürecinin benzer aşamalar üzerinden ilerlediğini göstermektedir. Eş seçimi, kız isteme, söz kesme, nişan, çeyiz hazırlığı, kına gecesi ve düğün günü gibi ritüellerin her iki bölgede de büyük ölçüde benzer uygulamalarla gerçekleştirildiği ve bu durumun ortak tarihsel geçmiş ile kültürel etkileşimin bir sonucu olduğu ifade edilmektedir (Eren Soysal & Vahid, 2023).

Azerbaycan'da dini düğün törenleri zengin kültürel geleneklere sahiptir ve müzik bu törenlerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Azerbaycan'da halk arasında "derviş toyu" olarak bilinen dini içerikli düğün törenlerinde ilahiler ve dini müziklerin icra edildiği bilinmektedir (525.az, 2015). Geleneksel olarak "Derviş düğünleri" olarak bilinen törenler ağırlıklı olarak erkekler tarafından düzenlenirdi ve bu törenlere kadınlar katılmazdı. Bu aynı zamanda dini geleneklerin ve sosyal normların da bir tezahürüydü. "Derviş düğünleri" Azerbaycan'da ve diğer Türk kültürlerinde özel derviş şarkılarının seslendirildiği, manevi bağlamda sosyal bir olay olan ritüel düğün törenlerine verilen addır. Bu törenlerde genellikle zikir, sema ve dini ilahiler gibi manevi faaliyetler icra edilir. Derviş düğünleri geleneksel olarak düğünün bir parçası olarak yapılır ve çiftin evlilik birliğini manevi temelde güçlendirmeyi amaçlar. Azerbaycan müzik kültüründe tasavvufi geleneklerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Tarih boyunca Şems-i Tebrizi,

İmadeddin Nesimi ve Seyyid Yahya Bakuvi gibi mutasavvıfların faaliyetleri bu coğrafyada tasavvuf düşüncesinin yayılmasına katkı sağlamıştır. Tasavvuf geleneği içerisinde gerçekleştirilen zikir törenlerinde ilahiler ve dini içerikli müzikal ifadeler önemli bir yer tutmakta ve bu uygulamalar Azerbaycan'daki dini müzik geleneğinin önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir (Bedelova, 2025; Dzhumayev, 1992; Kuznetsov, 1940)

Son yıllarda Azerbaycan'da dini pratiklerin kamusal alandaki görünürlüğünün arttığı gözlemlenmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından dinin toplumsal yaşamda yeniden önem kazandığı ve bu sürecin araştırmacılar tarafından çoğunlukla "dini canlanma" (*religious revival*) olarak tanımlandığı görülmektedir (Cornell, 2006; Goyushov, 2008). Sovyet döneminde uygulanan sekülerleşme politikalarına rağmen İslam kimliği toplumsal hafızada varlığını sürdürmüş, bağımsızlık sonrasında ise dini bilgiye ve dini pratiklere yönelik ilgi yeniden artış göstermiştir (Goyushov, 2008). Azerbaycan toplumunda gözlenen bu dinsel canlanma süreci yalnızca bireysel inanç pratikleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda düğün, cenaze ve dini nikâh gibi geleneksel ritüellerin yeniden görünür hale gelmesine de zemin hazırlamıştır. Nitekim Azerbaycan'da sosyo-kültürel değişim sürecinde dini pratiklerin toplumsal yaşamda yeniden önem kazandığı ve dini ritüellerin günlük yaşamın farklı alanlarında daha belirgin hale geldiği ifade edilmektedir (Taştan, 2016). Bu bağlamda dini nikâh törenlerinin ve bu törenlerde gerçekleştirilen müzikal uygulamaların artması, Azerbaycan toplumunda gözlenen dini ve kültürel dönüşümlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Azerbaycan'da son yıllarda yaygınlaşmaya başlayan ve kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müziğin rolünü incelemektir. Bu kapsamda söz konusu törenlerde icra edilen dini içerikli müziklerin türleri, ritüel içerisindeki işlevleri ve müziğin törenin manevi atmosferinin oluşumundaki etkisi ele alınmaktadır. Ayrıca kadınların bu törenlerdeki müzikal katılım biçimleri ve kullanılan müziklerin dini, kültürel ve toplumsal bağlamları değerlendirilerek Azerbaycan'daki dini düğün müziklerine ilişkin yeni bir geleneğin ortaya çıkışı tartışılmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, Azerbaycan'da kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müziğin kullanımını incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Çalışmada belirli bir örnek üzerinden ritüel uygulamalar ve müzikal pratikler incelendiği için araştırma durum çalışması yaklaşımına dayanmaktadır. Bu bağlamda araştırmada kadınların düzenlediği dini nikâh törenlerinde kullanılan müzikler, ritüel bağlamı içerisinde ele alınarak kültürel ve müzikal özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri saha çalışması kapsamında elde edilmiştir. Çalışma sırasında dini nikâh törenlerine katılan kişilerle görüşmeler yapılmış ve törenlerde icra edilen müzik örnekleri derlenmiştir. Araştırmanın temel veri kaynağını Bakü'nün Ahmedli yerleşiminde yaşayan ve dini nikâh törenlerinin organizasyonunu gerçekleştiren Güler Hasanova ile yapılan görüşmeler oluşturmaktadır. Görüşmeler sırasında törenlerin yapısı, törenlerde kullanılan müzik türleri, müziklerin dini ve kültürel işlevleri hakkında bilgi toplanmıştır. Ayrıca törenlerde icra edilen ilahi ve dini içerikli müzik örnekleri kayıt altına alınarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen müzik örnekleri ve görüşme verileri betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Törenlerde icra edilen müzikler ritim, melodi ve içerik özellikleri bakımından incelenmiş; dini ve kültürel bağlamları dikkate alınarak yorumlanmıştır. Ayrıca müziklerin ritüel içerisindeki işlevleri, katılımcılar üzerindeki manevi etkileri ve kadınların törenlerdeki müzikal rolleri analiz edilerek elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen görüşme verileri ve toplanan müzik örnekleri doğrultusunda Azerbaycan'da kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müziğin kullanım biçimleri ve ritüel içerisindeki işlevleri ele alınmaktadır. Ayrıca bu törenlerde icra edilen dini müziklerin türleri, içerikleri ve kadınların müzikal rollerine ilişkin bulgular değerlendirilmektedir.

Araştırma Kapsamında İncelenen Örnek Olay

Azerbaycan'ın başkentinde ve diğer illerde düzenlenen kadınların dini nikah törenleri bugüne kadar bilimsel araştırmalara konu edilmedi. İşte bu açıdan bakıldığında 21. yüzyılın ilk çeyreğinde Azerbaycan'da yayılmaya başlayan yeni gelenek ilgimi çekti. Topladığım örneklerin kaynağı Bakü şehrinin Ahmedli yerleşiminde yaşayan 1979 doğumlu Hasanova Güler Akif kızıydı.

Foto 2. Güler Hasanova (yazar kişisel arşivi)

Kadın cenazelerinde ağıtlar söyleyen Güler Hanım, daha sonra tamamen dindar kadınların evlilik (düğün) partilerinin organizatörü ve sunucusu olarak çalışmaya başladı. Kendisiyle yapılan röportajdan bu geleneğin Azaerbaycan'da son 5-10 yılda oluşturulup il ve ilçelere yayıldığı biliniyor. Ayrıca Güler Hanım, Rusya Federasyonu'nun bazı illerinde düzenlenen kadınların dini düğünlerine de davet edilmektedir. G. Hasanova, İslam'ın bazı mezheplerinde müziğin katı bir şekilde sınırlandırılmasına rağmen, bazı toplumlarda kadınlar arasında müzik icrasının belirli ölçüde kabul edildiğini belirtti. Bu toplumlarda kadınlar düğünlerde özel şarkılar ve müzik parçaları seslendirebilmektedir. Müzik olarak ise geleneksel şarkıların yanı sıra kendi bestelediği ilahileri de çalmaktadır. Tören sırasında seslendirilen bir grup dini şarkı arasında Allah'ın ismini yücelten ve dini duyguları güçlendiren müzikler yer alıyor. Kadın şarkıcıların seslendirdiği ilahiler de törenin manevi atmosferine katkıda bulunuyor. Esas olarak zikir müziği olarak işlev görür. Zikir müziği özellikle törenin manevi atmosferini güçlendirmeyi amaçlamakta ve katılımcıların dini deneyimi daha yoğun biçimde yaşamalarına katkı sağlamaktadır (Gusli, 2023).

Kadınlar bazı durumlarda kendi besteledikleri ilahileri de söyleyebilirler. Törenin kişisel ve özel bir parçası haline gelebilir ve kadının yaratıcılığını ve dini duygularını daha da kişiselleştirebilir. Kadınlar ilahilerle hem dini hem de kültürel mirasını korumaya ve gelecek nesillere aktarmaya çalışıyor. Kişisel ilahiler, dini metinleri ve deneyimleri çağdaş ve kişisel bir bakış açısıyla birleştirir. Bu da ilahiyi müzikal ve içerik olarak zenginleştirir. Bu bakımdan dini nikah törenlerinde kadınların icra ettiği müziğin rolü çok yönlüdür. Hem geleneksel müzik parçalarını hem de kişisel ve yaratıcı ifade biçimlerini kapsayarak törenin manevi ve kültürel deneyimini zenginleştiriyor.

Dini Nikâh Törenlerinde İcra Edilen Kaside Türleri

Azerbaycanlı kadınların dini nikah törenlerinde seslendirilen ve başta Hz. Peygamber ve onun aile fertlerinin adına yönelik, Şii mezhebine mensup insanlar tarafından kutsal kabul edilen şarkılar, törenin manevi derinliğini artırıyor. Azerbaycanlı kadınların dini nikâh törenlerinde seslendirilen ve başta Hz. Peygamber ve onun aile fertlerinin adına yönelik, Şii geleneğinde kutsal kabul edilen şarkılar törenin manevi derinliğini artırmaktadır. Bu tür dini içerikli ilahi ve kasidelerin Azerbaycan'daki dini düğün törenlerinde yaygın olarak kullanıldığı çeşitli kültürel kaynaklarda da ifade edilmektedir (525.az, 2020). Bu şarkılara kasideler denir ve geleneksel olarak üç gruba ayrılabilirler:
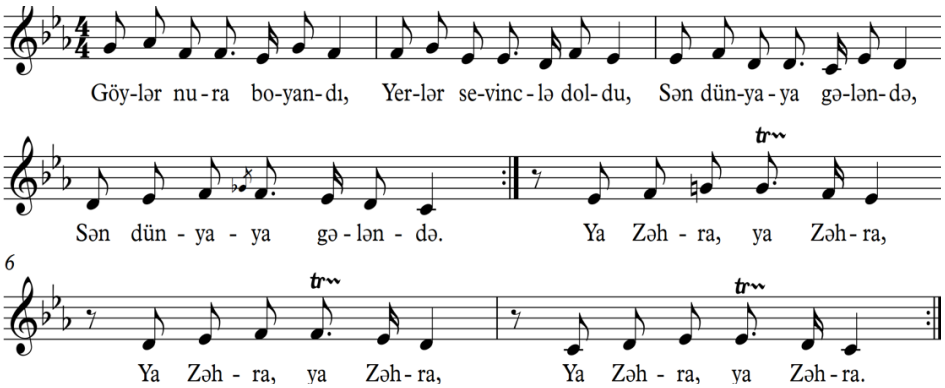
Peygamber'e Övgü: Törenlerde peygamberleri, özellikle de Hz. Muhammed'i öven kasideler yaygın olarak söylenir. Bu kasidelerde peygamberin hayatı, ahlakı ve hizmetleri anlatılmaktadır. Şiirlerde ritmik ve melodik yapıların kullanılması şiirlerin daha etkili ve akılda kalıcı olmasını sağlar. Örneğin, "Gasida-i Burda", "Şehriyar", "Hz. Muhammed'e Hamd", "Hazreti Muhammed'in Kasidesi" vb. bir örnek verebiliriz.

Kutsal Şahıslara Övgü: İmam Ali ve Fatma gibi İslam tarihinde önemli olan kutsal şahsiyetlerin övgülerine de yer verilebilir. Bu kasideler onların kutsallığını ve önemini vurgulamaktadır. "Kaside-i Ali" - İmam Ali ile ilgili bu kaside, onun yüksek ahlakını, mücadelesini ve İslam tarihindeki önemini övmektedir. Ali, İslam'ın en adil ve militan şahsiyetlerinden biri olarak kabul edilmekte ve onun bu vasıfları bu kasidelerde geniş bir şekilde ifade edilmektedir. Fatma Zehra hakkında yazılan "Fatma Tarif" kasideleri, onun mübarek şahsiyetini ve İslam tarihindeki önemini övmektedir. Bu kasidelerde Fatma'nın nezaketi, ahlakı ve peygamberin hayatındaki rolü vurgulanmaktadır.

Dua ve Şükran: Kasideler bazen törene katılanların Tanrı'ya şükranlarını ifade etmelerine yardımcı olan dua ve şükran unsurlarını içerir. "Gasida-i Dua" kasidesinde Allah'tan bereket ve mağfiret dileyen dua ifadeleri yer almaktadır. Geleneksel şiir üslubuyla yazılan bu kaside, törene katılanların dua ve teşekkürlerini yansıtmaktadır. "Şükran Ode" kutsal kişilerin hizmetlerini ve iyi işlerini övüyor.

Kadınların dini nikahlarında müzik genellikle kadınlar arasında çalınır. Halk türkülerini anımsatan ritmik öğüt şarkıları çoğunlukla yumuşak ve basittir. Org enstrüman eşliğinde dans benzeri şarkılar, düğün törenlerinin şenliğini arttırmak ve katılımcılara törenin duygusal havasını yaşatmak amacıyla tasarlanmıştır.

Fatma Zehra'ya İthaf Edilen Kaside
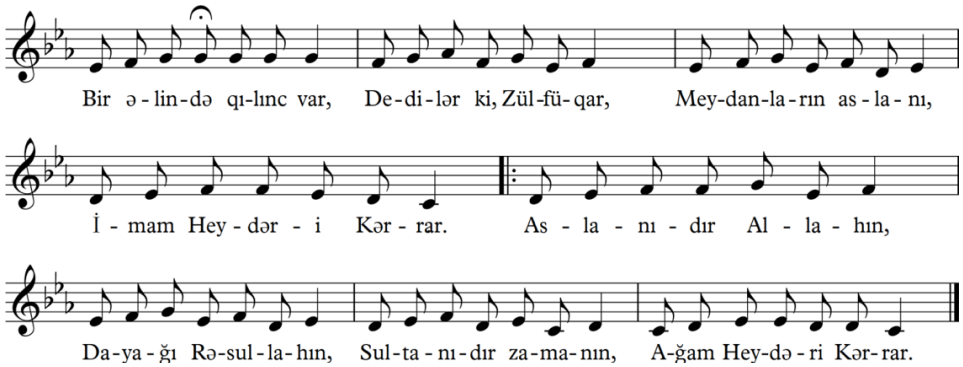

Figür 1. Dini nikâh törenlerinde icra edilen Fatma Zehra'ya övgü içeren kasidenin melodik örneği

Örnekte İslam kültüründe ve özellikle Şii geleneklerinde özel bir öneme sahip olan Hz. Peygamber'in kızı Fatma Zehra hafif bir melodiyle tasvir edilmiştir. Fatma Zehra'nın hem dini hem de kültürel açıdan büyük bir yeri var ve onun övgüsü, anılması ve saygısı müzikle de ifade ediliyor. Melodi ve eşlikle yaratılan manevi atmosfer, katılımcıların Fatma Zehra'nın kutsallığını daha derinden hissetmelerine ve onun ilahi ahlakı üzerinde düşünmelerine yardımcı oluyor.

Hz. Ali'ye İthaf Edilen Kaside

Azerbaycan halk müziğinde, özellikle tasavvuf müziğinde Hz. Ali'nin adı ve öğretileri önemli bir yer tutmaktadır. Hazreti Ali hem sembolik hem de gerçek anlamda pozitif ve ilahi değerlerin temsilcisi olarak sunulmaktadır. Adıyla ilgili çeşitli şarkı, gazel ve şiirler bulunmaktadır. Hz. Ali'yi cesur bir general olarak tasvir eden müzik eserleri genellikle şu zaman işaretlerini kullanır: 4/4 ve 6/8. Bu ölçülere genellikle savaş ve askeri ruhu yansıtan müziklerde rastlanır. 4/4 saati ferah ve görkemli bir atmosfer yaratırken, 6/8 saati daha hareketli ve enerjik bir ritim sağlar.
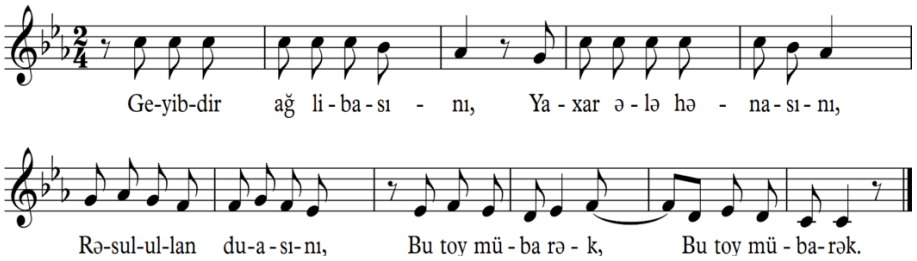

Figür 2. Dini nikâh törenlerinde icra edilen Hz. Ali'ye övgü kasidesinin melodik örneği

Örnekte Hz. Ali cesur bir genel olarak tasvir edilmekte, melodi ise onun güçlü ve kahraman ruhunu ifade etmektedir. Onun hüneri, sıklıkla alçaktan yükseğe yükselen ve düşen dinamik ve kararlı notalarla karakterize edilir. Melodi, Hz. Ali'nin şerefini ve gücünü ifade edecek şekilde düzenlenmiş olup, onun kahramanlık ruhunu yansıtan notalarla bitmektedir.

Bu tür musiki örnekleri Hz. Ali'nin hem manevi hem de fiziki gücünü ifade etmeye yardımcı olmakta ve onun kişiliğini müzik aracılığıyla canlı bir şekilde yansıtmaktadır.

Resulullah'a Yönelik Dua Kasidesi

"Resulullah'ın Duası", genellikle dini törenlerde ve düğünler dahil özel günlerde okunan, Hz. Muhammed (sav)'e sevgi ve saygıyı ifade eden bir dua ve mübarek sözdür.

Figür 3. Kadınların dini nikâh törenlerinde icra edilen "Resulullah'ın Duası" kasidesinin melodik örneği

Örneğin dini içeriği dikkate alınarak melodi sakin ve uyumlu olacak şekilde seçilmiştir. Bu, müziğin daha bilge ve manevi bir atmosfer yaratmasını sağlar.

Kadınların Dini Nikâh Törenlerinde Müziğin İşlevleri

Örnek olay kapsamında yapılan incelemeler ve Güler Hasanova ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda, kadınların dini nikâh törenlerinde müziğin çeşitli ritüel, sosyal ve kültürel işlevler üstlendiği görülmektedir. Törenlerde icra edilen ilahi, kaside ve dini içerikli müzikler yalnızca estetik bir unsur olarak değil, aynı zamanda törenin manevi atmosferini güçlendiren ve katılımcılar arasındaki dini duyguları pekiştiren önemli bir ritüel bileşeni olarak ortaya çıkmaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda kadınların dini nikâh törenlerinde müziğin işlevleri aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilebilir:

Manevi deneyim ve atmosfer; Kadınların dini nikâh törenlerinde müzik, törenin manevi atmosferini güçlendiren temel unsurlardan biridir. Zikir, ilahi ve dini içerikli şarkılar aracılığıyla katılımcıların dini duyguları yoğunlaşmakta ve törenin ruhani boyutu daha güçlü biçimde hissedilmektedir.

Kadınların katılımının güçlendirilmesi; Müziğin icrası kadınların ritüel süreçlerine aktif biçimde katılmalarına olanak sağlamaktadır. Bu durum kadınların dini ve sosyal yaşamdaki rollerinin görünürlüğünü artırmakta ve törenlerin kadın merkezli bir katılım yapısı kazanmasına katkıda bulunmaktadır.

Geleneksel ve modern müzik tarzlarının birleşmesi; Kadınların düzenlediği dini nikâh törenlerinde geleneksel dini müziklerin yanı sıra modern müzik tarzlarının ve bazı modern enstrümanların da kullanıldığı görülmektedir. Bu durum geleneksel ritüel yapısı ile çağdaş müzikal pratiklerin bir arada bulunmasına imkân sağlamaktadır.

Sosyal ve dini bağların güçlendirilmesi; Müzik, törene katılan kadınlar arasında sosyal dayanışmayı ve dini bağları güçlendiren bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın şarkıcıların veya müzisyenlerin varlığı katılımcılar arasında ortak bir dini ve kültürel deneyim oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Ritüelin estetik etkisi; Müzik, dini nikâh törenlerinin estetik boyutunu zenginleştirerek ritüelin görsel ve işitsel atmosferini güçlendirmektedir. Bu durum törenin katılımcılar açısından daha etkileyici ve anlamlı bir deneyim haline gelmesini sağlamaktadır.

Dini ve kültürel dönüşümün yansıması; Kadınların dini törenlerde aktif rol üstlenmesi ve müzik icra etmeleri, Azerbaycan toplumunda son yıllarda gözlenen dini ve kültürel dönüşüm süreçlerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Bu araştırmada Azerbaycan'da son yıllarda yaygınlaşmaya başlayan ve kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müziğin kullanım biçimleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, söz konusu törenlerde müziğin ritüelin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. İncelenen örnek olay ve yapılan görüşmeler doğrultusunda törenlerde özellikle ilahi, kaside ve zikir temelli müziklerin icra edildiği görülmektedir. Bu müzikler törenin manevi atmosferini güçlendirmekte ve katılımcılar arasında ortak bir dini deneyim oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen müzik örnekleri, dini nikâh törenlerinde en sık Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Fatma Zehra'ya yönelik kasidelerin icra edildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum törenlerde kullanılan müzik repertuvarının büyük ölçüde Şii dini geleneği ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ayrıca törenlerde kullanılan melodilerin genellikle sade ve anlaşılır yapıda olduğu, bazı durumlarda ise modern enstrümanların da eşlik ettiği görülmektedir. Bu durum geleneksel dini müzik anlayışı ile güncel müzikal pratiklerin bir arada kullanılabildiğini göstermektedir.

Güler Hasanova ile yapılan görüşmeye göre bu tür törenlerin Azerbaycan'da özellikle son 5–10 yıl içerisinde yaygınlaşmaya başladığı ve farklı şehirlerde düzenlendiği ifade edilmektedir (Hasanova, kişisel görüşme, 2024). Bu bağlamda kadınların dini nikâh törenlerinde müzik icra eden ve törenleri organize eden aktörler olarak ortaya çıkması, Azerbaycan'daki dini ritüel pratiklerinde yeni bir uygulama alanının oluştuğunu göstermektedir.

Sonuç olarak araştırma bulguları, Azerbaycan'da kadınlar tarafından düzenlenen dini nikâh törenlerinde müziğin hem ritüelin manevi atmosferini güçlendiren hem de törenin kültürel yapısını şekillendiren temel unsurlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, söz konusu geleneğin güncel örneklerini ortaya koyması bakımından önemli bir başlangıç niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

525.az. (2015). Ən qədim adətlərimizdən biri – dərviş toyu (En eski geleneklerimizden biri: Derviş düğünü).https://525.az/news/32631-en-qedim-adetlerimizden-biri-dervis-toyu

525.az. (2020). Dərviş toyu və dini mərasimlərdə musiqi (Derviş düğünü ve dini törenlerde müzik).https://525.az/?name=xeber&news_id=163356

Azerbaijani wedding traditions. (2025). *Wikipedia*. Retrieved March 15, 2026, from https://en.wikipedia.org/wiki/Azerbaijani_wedding_traditions

Bedelova, Z. (2025). Azerbaycan'da tasavvuf müziğinin yansımalarına yönelik inceleme. *Türk Müziği Dergisi*, 5(3), 205-212. https://doi.org/10.5281/zenodo.17152681

Cornell, S. E. (2006). *The politicization of Islam in Azerbaijan.* Silk Road Paper.https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2006_10_SRP_Cornell_Islam-Azerbaijan.pdf

Dzhumayev, A. (1992). Ислам и музыка (İslam ve müzik). *Muzykalnaya Akademiya Dergisi*, 3, 24–36.

Eren Soysal, E., & Vahid, E. (2023). *Türkiye – İran Azerbaycan bölgesinde evlenme ve düğün ritüelleri*. Folklor Akademi Dergisi, 6(1), 95–104. https://doi.org/10.55666/folklor.1241818

Goyushov, A. (2008). *Islamic revival in Azerbaijan.* Hudson Institute.https://www.hudson.org/national-security-defense/islamic-revival-in-azerbaijan

Gusli. (2023). Zikr music and spiritual practice (Zikir müziği ve manevi pratik).https://gusli.su/anandmurti_gurumaa_zikr/

Kafkasyalı, A. (2009). Güney Azerbaycan Türklerinden âşıklarla yapılan düğün törenlerindeki bazı gelenekler ve özgün özellikler. *Turkish Studies, 4*(8), 1637–1654.

Karagicheva, L. (1992). История азербайджанской музыки (Azerbaycan müzik tarihi). Bakü: Maarif Yayınları.

Kuliyeva, N. (2005). Wedding ceremonies in Azerbaijan. IRS Azerbaijan, 16, 4–8.

Kuznetsov, K. A. (1940). Арабская музыка (Arap müziği). İçinde: *Müzik tarihi ve teorisi üzerine incelemeler*, 2. sayı, s. 267. Leningrad.

Mammadova, G. (2022). *Azerbaycan müzik folklorünün çeşitliliği bağlamında Nahçıvan bölgesinin düğün ritüelinin incelenmesi*. Rast Müzikoloji Dergisi, 10(3), 329–344. https://doi.org/10.12975/rastmd.20221031

Nuruzade, S. (2025). Azerbaijani wedding traditions as carriers of national values. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 12(3), 348–360.

Seyidova, S. (2005). Qədim Azərbaycan mərasim musiqisi (Eski Azerbaycan tören müziği). Bakü: Mars-Print Yayınları.

Taştan, A. (2016). Azerbaycan'da sosyo-kültürel değişme, din ve dinsel canlanma. *Bilig*, 78, 1-26. https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/article/268040

Music in women's religious wedding ceremonies in Azerbaijan: A case study

Abstract

In Azerbaijan, it has recently been observed that religious marriage ceremonies organized by women have begun to become widespread within the traditional structure of wedding practices. However, academic studies examining the role and functions of music in these religious marriage ceremonies remain quite limited. The aim of this study is to examine the forms of musical use and the ritual functions of music in religious marriage ceremonies organized by women in Azerbaijan. The research was conducted using a case study design. The data of the study consist of interviews conducted with Güler Hasanova, who organizes religious marriage ceremonies and lives in the Ahmedli district of Baku, as well as musical examples performed during these ceremonies. The findings indicate that music constitutes an important component of the ritual in women's religious marriage ceremonies. It was observed that religious musical forms such as hymns, qasidas, and dhikr-based compositions are commonly performed in these ceremonies and that these musical practices strengthen the spiritual atmosphere of the ritual. The examined musical examples revealed that qasidas dedicated to sacred figures such as the Prophet Muhammad, Imam Ali, and Fatima Zahra are particularly prominent. In addition, it was found that modern instruments are sometimes used alongside the traditional repertoire of religious music. The results of the study demonstrate that religious marriage ceremonies organized by women in Azerbaijan not only reinforce the spiritual dimension of the ritual through music but also increase the visibility of women's roles in religious and cultural practices. This study contributes to the literature by presenting the contemporary transformation of religious ceremonial music in Azerbaijan.

Keywords: Azerbaijani wedding music, ceremonial music, religious music, religious marriage ceremonies, women's musical practices

Extented Abstract

This study aims to investigate the forms of musical practice, ritual functions, and cultural meanings associated with religious marriage ceremonies (*dini nikâh*) that have recently become increasingly widespread in Azerbaijan and are organized predominantly by women. Azerbaijani wedding traditions constitute a multi-layered ceremonial structure whose historical roots extend deep into the cultural history of the region and which continues to function as one of the most significant rituals of social life. Consisting of successive stages such as marriage proposal ceremonies, engagement, dowry preparation, religious marriage rites, henna nights, and wedding celebrations, these rituals have historically incorporated music as a fundamental component. However, the emergence of women-centered religious marriage ceremonies in recent years represents a noteworthy development due to their distinctive characteristics and divergence from conventional wedding practices. The limited scholarly attention devoted to the musical repertoire employed in these ceremonies, their ritual functions, and the musical roles assumed by women constitutes the principal motivation for the present research.

In Azerbaijan, weddings are not merely social events marking the union of two individuals. They also serve as important cultural rituals that reinforce social cohesion, facilitate the transmission of cultural values across generations, and sustain collective memory. The musical practices embedded within these ceremonies perform functions that extend beyond entertainment, encompassing social communication, cultural transmission, and the preservation of religious values. Following the dissolution of the Soviet Union, Azerbaijan experienced a significant process of religious revitalization that rendered religious practices and rituals increasingly visible within public life. This transformation was not confined to mosques and formal worship settings; rather, it manifested itself in a wide range of social rituals, including weddings, funerals, and religious marriage ceremonies. The women-centered religious marriage ceremonies examined in this study are interpreted as one of the most significant manifestations of this broader socio-religious transformation.

The research was conducted within a qualitative research framework employing a case-study design. The primary source of data consisted of interviews with Güler Hasanova, a resident of the Ahmedli district of Baku who actively organizes religious marriage ceremonies. In addition, musical performances documented during these ceremonies were recorded and subjected to detailed analysis. The collected data were evaluated through descriptive analytical methods, focusing on the melodic structures, textual content, religious contexts, and ritual functions of the musical repertoire. This approach enabled a comprehensive examination of both the organizational structure of the ceremonies and the social and cultural meanings embedded within the musical performances.

The findings indicate that music occupies a central position within women-organized religious marriage ceremonies. Information obtained through interviews suggests that these practices have become increasingly widespread in Azerbaijan, particularly during the last five to ten years. Unlike conventional religious wedding traditions, in which men generally occupy more visible positions, women in these contemporary ceremonies assume active roles both as organizers and performers. The musical repertoire employed during the ceremonies consists predominantly of religious hymns (*ilahis*), devotional odes (*qasidas*), and musical forms associated with *dhikr* practices. These musical performances intensify participants' religious emotions and contribute significantly to the spiritual atmosphere of the ritual. Furthermore, women are frequently observed

performing original religious compositions of their own creation. This finding suggests that women function not only as transmitters of inherited religious repertoire but also as important agents in the production of new forms of religious musical expression.

The devotional odes performed during these ceremonies may be classified into three principal thematic categories. The first category consists of eulogistic compositions dedicated to the Prophet Muhammad. These works emphasize the Prophet's moral virtues, exemplary character, and central role within Islamic history. The second category comprises devotional compositions dedicated to sacred figures occupying a special place within the Shi'i tradition, particularly Imam Ali and Fatima al-Zahra. These texts focus on the spiritual attributes, religious significance, and historical roles of these revered personalities within the Islamic community. The third category includes prayer-oriented and thanksgiving-themed devotional compositions characterized by supplications to God, expressions of gratitude, and invocations for divine blessings and prosperity. The musical examples examined in the present study indicate that these three categories constitute the most frequently performed repertoire within women's religious marriage ceremonies.

Musical analyses reveal that the repertoire generally exhibits melodic structures characterized by simplicity, accessibility, and ease of participation. Devotional compositions dedicated to Fatima al-Zahra tend to employ softer and more emotionally expressive melodic contours, whereas those associated with Imam Ali frequently incorporate more dynamic rhythmic structures evoking themes of heroism, courage, and spiritual strength. In particular, rhythmic patterns based on 4/4 and 6/8 meters are commonly encountered in compositions dedicated to Imam Ali. Prayer-oriented hymns and devotional pieces dedicated to the Prophet Muhammad display comparatively restrained and contemplative melodic characteristics. These findings demonstrate that music functions not merely as an aesthetic component of ritual performance but also as a symbolic medium through which religious meanings and spiritual narratives are communicated.

The study also provides a detailed examination of the ritual functions performed by music within these ceremonies. First, music emerges as a primary mechanism for intensifying the spiritual atmosphere of the ritual. Through the performance of hymns, *dhikr*, and devotional odes, participants experience the ceremony as a more profound religious event. Second, music contributes to enhancing women's visibility within religious ritual contexts. Women's active participation as performers and organizers strengthens their presence and influence within both religious and social spheres. Third, music serves as a mediating force between tradition and modernity. The research documents instances in which modern instruments, including electronic keyboards, are incorporated alongside traditional religious repertoire. This coexistence suggests that traditional conceptions of religious music continue to evolve while maintaining continuity with contemporary musical practices.

One of the most noteworthy conclusions of the study concerns the role of music in fostering social solidarity. The collective performance of hymns and devotional odes contributes to the formation of a shared religious and cultural experience among participants. In this context, music functions not only as a vehicle of individual devotion but also as a mechanism for reinforcing communal consciousness and collective identity. Moreover, the musical practices observed in these ceremonies may be interpreted as important indicators of broader religious and cultural transformations occurring within Azerbaijani society. The increasing visibility of women within religious rituals and their active engagement in processes of musical creation and performance represent significant cultural manifestations of ongoing social change.

In conclusion, the findings demonstrate that music in women-organized religious marriage ceremonies in Azerbaijan functions as far more than an aesthetic component of ritual performance. It serves multiple interconnected roles, including the enhancement of spiritual atmosphere, the intensification of religious experience, the promotion of social solidarity, and the expansion of women's cultural visibility and agency. Furthermore, the growing prevalence of these ceremonies is closely associated with processes of religious revitalization and cultural transformation in contemporary Azerbaijan. By documenting a practice that has received limited scholarly attention, this study contributes significantly to the fields of ritual music studies, ethnomusicology, religious music scholarship, and gender-focused research on musical practices in Azerbaijan. As such, it provides an important foundation for future investigations into the intersections of music, religion, ritual, and female cultural agency in the region.